

психолого-педагогічних аспектів змісту професійного навчання та виховання курсантів під час фахової освіти, концептуалізації критеріїв, показників і механізмів становлення професійного працівника поліції з урахуванням сучасних запитів, удосконалення системи їх соціально-психологічного супроводу на різних етапах професіоналізації та забезпечення оптимального функціонування в ході самостійної професійної діяльності, встановлення індикаторів професійної кризи і визначення сформованості компонентів професійної ідентичності на завершальному етапі навчання, розробки практичних рекомендацій і спеціалізованих психолого-педагогічних технологій щодо подолання проявів професійної деструкції курсантів у період їх професіоналізації.

Список бібліографічних посилань

1. Зеер Э. Ф., Сыманюк Э. Э. Психология профессиональных деструкций: учеб. пособие для вузов. М.: Академ. проект, 2005. 240 с.
2. Поваренков Ю. П. Профессиональное становление личности: дис. ... д-ра психол. наук: 19.00.07. Ярославль, 1999. 359 с.
3. Гиниатуллина Е. И. Профессиональная идентичность на этапе кризиса становления молодого специалиста: автореф. дис. ... канд. психол. наук: 19.00.03. М., 2012. 27 с.

Отримано 26.02.2017

УДК 159.92

Ганна Олександрівна ГОНЧАРОВА,

аспірант Харківського національного університету внутрішніх справ;

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-7790-8645>

ДИНАМІКА СТАВЛЕНЬ МАЙБУТНІХ ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ У ВНЗ МВС У КОНТЕКСТІ КРИЗ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ

Проведено аналіз ставлень курсантів ВНЗ системи МВС України в контексті криз їх професійного розвитку протягом навчання. Проаналізовано чинники змін ставлень курсантів ВНЗ МВС до себе як професіонала та навчально-службового середовища. Визначено протиріччя та сумніви, що виникають у курсантів ВНЗ МВС протягом криз професійного розвитку.

Одним з найважливіших напрямків дослідження суспільних наук є навчання у виші. Проте, кожен з етапів професійного навчання, зазвичай, супроводжується тими чи іншими кризовими явищами. Особливим є прояв таких кризових явищ у студентів ВНЗ МВС, що пов'язується із дещо відмінними, від звичайних «цивільних» вишів, умовами навчання, обсягом виконуваних завдань та порядком планування й використання часу.

На думку О. А. Столярчук, яка дослідила особливості професійного навчання у ВНЗ та розвинула тезу вчених, зокрема, Ю. П. Поваренкова, Л. Г. Подоляк, В. І. Юрченко, кожному року навчання притаманна своя сукупність криз із відповідним комплексом типових передумов, проявів, сумнівів та змін. Так, на першому році навчання курсант ВНЗ МВС може стикнутися із кризою адаптації, кризою ревізії вибору та кризою очікувань.

Перша з них – криза адаптації, може бути викликана:

1. Пристосуванням до нових умов навчання: 1) порівняно зі шкільними роками, на курсанта покладається майже цілковита відповідальність за успішність свого навчання, 2) подача навчального матеріалу у вигляді конспектів [1, с. 72].

2. Пристосуванням до нових умов життя: 1) необхідність виконання, поряд із навчальним планом, службових завдань, 2) життя у казармі, 3) новий колектив, 4) існування відносин субординації не лише відповідно до статусу (наприклад, студент/викладач), а й відповідно до спеціального звання.

Переживаючи зазначену кризу, курсант часто звертається до себе з запитаннями «Чи зможу я успішно навчатися?», «Чи встигну виконувати учбові та службові обов'язки?», «Чи зможу пристосуватися до нових умов, та чи подобаються вони мені?», «Чи знайду я спільну мову з одногрупниками та викладачами?», «Чи виправданий, необхідний, справедливий саме такий обсяг та зміст службових завдань?» тощо.

Криза ревізії вибору викликає у курсанта чи не найголовніше запитання, а чи правильно він зробив вступивши до ВНЗ МВС, обравши для себе професію правоохоронця? Роздуми на таку тему, частіше за все, зумовлюються зміною умов життєдіяльності, перебудовою провідної діяльності [3, с. 111], активними бесідами з одногрупниками, студентами старших курсів чи викладачами щодо тонкощів професії, її престижності, можливостей працевлаштування по закінченню навчання, майбутніх умов праці і т. ін.

Також характерною для першокурсників є криза очікувань, яка зумовлюється усвідомленням курсантом невідповідності між його очікуваннями, в статусі абітурієнта, стосовно обраної професії, професійного навчання й студентського життя, та учбовими буднями в дійсності. Загальноосвітні предмети, які превалюють на першому курсі, здаються не цікавими та зайвими у подальшому навчанні й майбутній професійній діяльності [2, с. 304], атмосфера в групі може виявитися не такою теплою й дружньою, як хотілося б, більшість нових професійних термінів не одразу стають зрозумілими, тощо.

Перед курсантом постають питання: «Чи предмети стануть надалі цікавішими?», «Чи знадобляться мені знання з загальноосвітніх дисциплін під час професійної діяльності?», «Чи дійсно, так виглядає моя майбутня професія?», «Чи зможу я успішно оволодіти необхідними знаннями?».

Розмірковуючи над зазначеними питаннями, курсант може помітити, а може й ні, те що у його ставленнях до певних предметів чи явищ відбулися ті чи інші зміни. Найчастіше, впродовж першого року навчання, змін зазнають ставлення до обраного фаху, своїх розумових здібностей, відповідності чи невідповідності обраній професії, службових обов'язків, навчальних дисциплін, планування часу, відпочинку тощо.

На другому році навчання студенти стикаються з так званим «синдромом заперечення», спричиненим появою в учбовому плані переважно профільних дисциплін, а відповідно – збільшенням розумового навантаження. Засвоєнню матеріалу, який стає дедалі змістовнішим та складнішим, тепер слід приділяти більше часу, працювати наполегливіше й уважніше. Через це курсанти схильні відчувати сумніви у власних розумових можливостях та успішності подальшого навчання, може відбуватися втрата відчуття власної значущості та здатності контролювати своє життя [2, с. 304]. Курсант запитує себе: «Чи впораюся я з таким навантаженням?», «Чи подобаються мені профільні предмети?», «Можливо варто змінити ВНЗ або спеціальність?».

В таких умовах не можуть лишитися незмінними ставлення до обраного ВНЗ, спеціальності, нових, профільних предметів, рівня їх викладення/засвоєння, своїх розумових здібностей тощо.

Третій рік професійного навчання супроводжується кризами апробації та професійного самовизначення.

Криза апробації виникає внаслідок збільшення профільних дисциплін у навчальній програмі, й, відповідно, підвищенням вимог до оволодіння ними. Тепер курсанту необхідно не лише розуміти велику кількість професійної термінології, а й вільно нею оперувати, знатися не лише на загальних положеннях, а й бути обізнаним із досить вузькою проблематикою, що розглядаються в процесі вивчення кожної спеціальної дисципліни. Окрім цього, на цей час припадає проходження студентом активної навчальної практики, під час якої у курсантів виникає необхідність продемонструвати себе не лише, як особу, що володіє тими чи іншими теоретичними знаннями, а ще й в якості майбутнього правоохоронця [4, с. 92].

Тут у молодой людини не може не виникнути питань щодо того «Як я бачу себе в якості професіонала?», «Чи подобаються мені мої майбутні професійні обов'язки?», «Чи впораюся я з ними?» тощо.

Криза професійного самовизначення зумовлюється відсутністю у студентів під час навчання цілеспрямованого формування професійно-необхідних якостей, які складають основу професії [2, с. 304]. Перед курсантом постає провідне питання цієї кризи: «Які якості мені потрібно розвивати щоб стати професіоналом?».

Отримавши від самого себе відповіді на згадані запитання, курсант може змінити свої ставлення, зокрема, щодо власних професійних, особистісних якостей, змісту майбутньої професійної діяльності, обраної спеціальності, професійної освіти тощо.

Криза фахової готовності, та криза ревізії вибору властиві для четвертого та п'ятого курсів, тобто для періоду закінчення навчання.

Так, криза фахової готовності може бути викликана по-перше, необхідністю під час державних іспитів продемонструвати знання та навички майбутнього правоохоронця, набуті протягом всього навчання, по-друге, хвилюваннями з приводу самостійного прийняття рішень, пов'язаних із працевлаштуванням та плануванням майбутньої кар'єри [4, с. 92]. Переживаючи кризу, без п'яти хвилин випускник запитує себе: «Чи достатній рівень моїх знань для успішного складення державних іспитів?», «Чи вдалося мені набути професійно-необхідних навичок?», «Чи готовий я до самостійної практичної професійної діяльності?».

І знову, як і на першому курсі, курсант зустрічається з кризою ревізії вибору професії. «А чи правильний вибір я зробив, обравши саме цей фах?»,- запитує себе людина, що вже вивчила найважливіші фахові предмети, набула практичних вмій під час виробничої практики та ознайомилась, принаймні із деякими, особливостями отриманої професії.

Роздуми над названими питаннями під новим кутом змушують курсанта подивитися на власні професійні та особистісні якості, на себе, як майбутнього правоохоронця, зробленого на початку навчання вибору спеціальності.

Отже, період професійного навчання є досить насиченим на кризові явища, які, змінюючись, залежно від року навчання, змушують курсанта знову і знову розмірковувати над питаннями «Чи правильний вибір я зробив?», «Чи зможу я успішно оволодіти учбовим матеріалом?», «Чи зможу знайти роботу, та чи стану фахівцем своєї справи?». І, зазвичай, відповіді на ці питання, які студент відшукує у свідомості, призводять до змін найголовніших ставлень особистості, пов'язаних із професійним навчанням: ставлення курсантів до себе, до своїх розумових інтелектуальних здібностей, до себе в якості студента, до себе в якості майбутнього правоохоронця, до дисциплін, що викладаються, до професійного навчання та до обраної професії в цілому.

Список бібліографічних посилань

1. Курусь І. А. Взаимосвязь кризисов, кризисных переживаний и направленности временной перспективы у студентов на начальном этапе обучения в ВУЗе. *Образование и наука*. 2016. № 2 (131) С. 68–79. URL: <http://cyberleninka.ru/article/n/vzaimosvyaz-krizisov-krizisnyh-perezhivaniy-i-napravlennosti-vremennoy-perspektivy-u-studentov-na-nachalnom-etape-obucheniya-v-vuze> (дата звернення: 26.02.2017).

2. Бойко А. А. Противоречия и кризисы студенческого возраста // Соціально-гуманітарні аспекти розвитку сучасного суспільства: матеріали Всеукраїнської наукової конференції викладачів, аспірантів, співробітників та студентів, м. Суми, 21–22 квіт. 2014 р./відп. за вип. О. М. Сушкова. Суми: СумДУ, 2014. С. 304–305.

3. Иванцова Н. Б. Периодизация професійного розвитку особистості. *Актуальні проблеми психології*. 2010. Т. 8, вип. 7. С. 105–114.

4. Столярчук О. Вплив криз фахового навчання на формування професійної самооцінки майбутніх педагогів. *Педагогічна освіта: теорія і практика. Педагогіка. Психологія*. 2010. № 2 (14). С. 90–94. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Potip_2010_2_20 (дата звернення: 26.02.2017).

Отримано 27.02.2017

УДК 159.92

Катерина Ігорівна МАРАВСЬКА,

аспірант Харківського національного університету внутрішніх справ

УМОВИ НАВЧАННЯ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ МВС УКРАЇНИ ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНО-НОРМАТИВНОЇ ПОВЕДІНКИ МАЙБУТНІХ ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ

Проведено аналіз умов навчально-службової діяльності курсантів ВНЗ МВС України, які істотно відрізняються від навчальної діяльності студентів. Виокремлено сім основних груп умов, які сприяють формуванню професійно-нормативної поведінки курсантів ВНЗ МВС, зокрема: регламентація розпорядку дня; армійська система управління колективами; наявність елементів служби; казарменний спосіб життя та обмеження вільного виходу за територію навчального закладу; регламентація відносин та поведінки; регламентація зовнішнього вигляду та форми одягу; підвищені фізичне та психологічне навантаження.

Питання професійної підготовки і освіти поліцейських у системі відомчих вищих навчальних закладів (далі – ВНЗ) на теперішній час є одним із найбільш обговорюваних в контексті реформи підрозділів Національної поліції України. Успішність і якість роботи поліцейських багато в чому зумовлюється не тільки професійним рівнем, а і